

ΤΕΤΑΡΤΗ 16 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

**A1 α.**

1) Σ, πολιτικήν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική

2) Σ, Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῶ γενεὶ ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν

3) Λ, Νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί... ἢ ἐπὶ πάντας νείμω;

**β.** 1) Η επαναληπτική αντωνυμία «αὐτῶν» αναφέρεται στη λέξη «**τῶν θηρίων**» που προηγείται.

2) Το τροπικό επίρρημα «οὕτω» αναφέρεται στη φράση «**ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται**».

**B1.** Ο Δίας, για να σώσει τους ανθρώπους από τον αφανισμό, αποφασίζει να τους προσφέρει την πολιτική αρετή, η οποία συνίσταται στην **αἰδῶ** καὶ την **δίκη**ν. Ἐτσι, θα εἶναι δυνατὴ ἡ συγκρότηση κοινωνιών και ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξη του πολιτισμοῦ. Η ενέργεια αὐτὴ του Δία δείχνει το ενδιαφέρον και τὴ φροντίδα του για τους ανθρώπους.

**Η αἰδῶς** εἶναι ο σεβασμός, τὸ αἶσθημα ντροπῆς του κοινωνικοῦ ἀνθρώπου για κάθε πράξη που προσκρούει στον καθιερωμένο ἠθικό κώδικα του κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι ὅλες οἱ ἠθικές ἀναστολές και φόβοι που προφυλάσσουν τον ἄνθρωπο ἀπὸ ἀντικοινωνική συμπεριφορά (με ἄλλα λόγια: ο αυτοσεβασμός, ἡ ντροπὴ που νιώθει ο ἄνθρωπος ὅταν ἔχει προβεῖ σε τέτοια συμπεριφορά). Σε ἕνα λεξικό με τον τίτλο Ὅροι, τὸ οποίο ἀνάγεται στην πλατωνική Ακαδημία, ἡ αἰδῶς ορίζεται ως «εκούσια υποχώρηση ἀπὸ ἀπερίσκεπτη συμπεριφορά, σύμφωνα με τὸ δίκαιο και αὐτὸ που φαίνεται καλύτερο· ἐκούσια κατανόηση του καλύτερου· προσοχή για ἀποφυγὴ τῆς δικαιολογημένης ἐπὶκρισης». Στην οὐσία ἡ δράση τῆς εἶναι ἀνασταλτική και ἀποτρεπτική και συμπίπτει με τὴ λειτουργία τῆς ἠθικής συνείδησης.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η λέξη **δίκη** δεν χρησιμοποιείται με τη σημασία της δικαστικής διαδικασίας. Βρίσκεται κοντά στην αρχική της σημασία **Η δίκη** είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η έμφυτη αντίληψη για το δίκαιο και το άδικο, ο σεβασμός των γραπτών νόμων και των δικαιωμάτων των άλλων.

Το δίπολο των αρετών αιδώς και δίκη ισοδυναμεί με το σωφροσύνη και δικαιοσύνη, το οποίο χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας στο επιμύθιο του λόγου του. Από αυτές πηγάζει η ηθική αρετή και η ηθική συνείδηση και με αυτά εξασφαλίζεται η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, εμποδώνεται η πολιτική ενόχληση και η κοινωνική αρμονία. Κάθε πολιτιστικά προηγμένη κοινωνία θεμελιώνεται πάνω στις αξίες της αιδούς και της δίκης. Οι αξίες αυτές είναι καθολικές και για τις πολιτιστικά προηγμένες κοινωνίες είναι συνάμα αποτελέσματα της εξέλιξης της ηθικής συνείδησης και της εξέλιξης του πολιτισμού που την εκφράζει και την κατευθύνει. Χάρη στην αιδώ και στη δίκη εξασφαλίζεται η αρμονική συμβίωση μέσα στην πόλη, η συνοχή του συνόλου, η ισορροπία και η ευταξία. Με αυτές αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις φιλίας, συνεργασίας, αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού.

**B2.** Στο συγκεκριμένο απόσπασμα εντοπίζεται η αιτιολόγηση-επιχείρημα του Δία για την καθολική μοιρασιά των δώρων του. Στην πολιτική αρετή (αιδώς-δίκη) πρέπει να συμμετέχουν όλοι ανεξαιρέτως οι πολίτες, γιατί μόνο έτσι μπορούν να συγκροτηθούν οργανωμένες και βιώσιμες κοινωνίες. Η σημασία και η αυστηρότητα του νόμου του Δία τονίζεται από την εντολή για επιβολή θανατικής ποινής σε όποιον δε συμμορφώνεται στις εντολές του. Τέσσερις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες ο Πρωταγόρας παρουσιάζει τη συγκεκριμένη εντολή στη μυθική του αφήγηση θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι: α) **Ο ευθύς λόγος** για να αποδοθεί παραστατικά η ίδια η επιθυμία του προεξάρχοντος των θεών, β) **η προστακτική «θές»** με αποδέκτη το εκτελεστικό του όργανο, τον Ερμή, γ) **το απαρέμφατο «κτείνειν»** που αφορά το ίδιο το περιεχόμενο, την πρόβλεψη της επιβαλλόμενης ποινής, δηλαδή τον θάνατο και δ) **η παρομοίωση «ώς νόσον πόλεως»**, η παρομοίωση δηλαδή όποιου δε συμμετέχει στην πολιτική αρετή με αρρώστια της πόλης, η οποία υποδηλώνει ότι αποτελεί κίνδυνο γι' αυτή και πρέπει να θανατωθεί, για να διαφυλαχθεί η τάξη και η ισορροπία.

Ο Δίας δεν μπορεί να εξασφαλίσει την καθολικότητα των δύο αρετών στους ανθρώπους, μιας και δεν αποτελούσαν μέρος της αρχικής τους φύσης. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να βρεθεί τρόπος οι άνθρωποι να εξαναγκάζονται να συμμορφώνονται και γι' αυτό επιβάλλεται να θεσπιστεί ένας αυστηρότατος νόμος. Αν αφαιρέσουμε το περίβλημα του μύθου, σημαίνει ότι το θέσπισμα, ο νόμος

αυτός, ήταν έργο του χρόνου, της πικρής πείρας και την ανάγκης. Όσοι, λοιπόν, δεν έχουν συνείδηση των αξιών της αίδους και της δίκης αποτελούν νοσηρά στοιχεία της πόλης που έχει δικαίωμα να τους τιμωρήσει, αφού πρώτα θα έχει χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα για να τους αλλάξει.

**B3.** 1)Λ, 2)Λ, 3)Σ, 4)Σ, 5)Λ

**B4. α.** 1-ε, 2-γ, 3-στ, 4-ζ, 5-η, 6-α

**β.** διεφθείροντο: Είναι κοινός τόπος ότι η δημοσιογραφία σήμερα διαφθείρεται μέσω χρηματισμών και υπόκειται σε εξυπηρέτηση οικονομικοπολιτικών συμφερόντων.

δημιουργοί: Ο σύγχρονος εργαζόμενος οφείλει να είναι καινοτόμος και δημιουργός των προϋποθέσεων της ίδιας του της επαγγελματικής ανέλιξης.

**B5.** Η άποψη που εκφράζει ο Καλλικλής για την αδικία στο συγκεκριμένο απόσπασμα είναι στην ουσία η σοφιστική άποψη ότι ο άνθρωπος είναι ένα έμβιον που λειτουργεί με βάση τα ένστικτα του, όπως όλα τα υπόλοιπα. Όπως συμβαίνει παντού στη φύση, τα ισχυρότερα επιβάλλει τη θέλησή του στα υπόλοιπα, υπερισχύει και εξασφαλίζει για τον εαυτό του μεγαλύτερα και περισσότερα μερίδια από τα άλλα. Στην κοινωνία των ανθρώπων όμως ο φυσικός αυτός νόμος αίρεται από τους συμβατικούς νόμους, οι οποίοι για τον Καλλικλή αποτελούν μέσα αυτοπροστασίας των αδύνατων ανθρώπων, οι οποίοι είναι και οι περισσότεροι έναντι των ισχυρών και ικανών. Οι συμβατικοί δηλαδή νόμοι είναι επινόηση των φυσικά υποδεέστερων ανθρώπων, προκειμένου να εξασφαλίζουν ίσα μερίδια με τους ισχυρούς. Γι' αυτό, το να αποζητά κάποιος να πλεονεκτεί των άλλων, παραβιάζοντας τη συμφωνημένη αρχή της ισότητας θεωρείται αδικία και παρανομία, αντίθετα με τη φύση και ό,τι αβίαστα προκύπτει σε αυτή.

Ομοίως και στο πρωτότυπο κείμενο ο Πρωταγόρας αναφέρει ότι οι άνθρωποι επιδιώκοντας να συναθροιστούν σε πόλεις και να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους υπακούουν στη φύση τους, στα ένστικτα τους και προσπαθούν να επωφεληθούν των άλλων. Έτσι αδικούνται μεταξύ τους και η πόλη διαλύεται στα εξων συνετέθη. Πρωταγόρας αποδίδει τη συγκεκριμένη συνθήκη στην έλλειψη της πολιτικής τέχνης, του αναγκαίου δηλαδή συστατικού της κοινωνικοπολιτικής οργάνωσης. Είναι απαραίτητη δηλαδή η επιβολή νόμων και η εξέλιξη της ηθικής συνείδησης, για να περιορίσει ο άνθρωπος τη ζωώδη φύση του και να συμβιώσει με τους ομοίους του.

Θα μπορούσαμε, ωστόσο, να πούμε ότι ο Καλλικλής μιλώντας με τον Σωκράτη σε ένα ήδη προηγμένο πολιτιστικό πλαίσιο, αποδέχεται με κυνικό τρόπο το φυσικό δίκαιο και αναδεικνύει την

**ΑΡΙ ΥΓΡΟΥΠΟΛΗ:** • Κυπρου 51, τηλ. 2109941471, 2109935566 • Γερουλανού 103, τηλ. 2109911067

**ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ:** • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396,

**ΓΛΥΦΑΔΑ:** Λ. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

**email :** [support@romvos.edu.gr](mailto:support@romvos.edu.gr)

προτεραιότητα του, ενώ ο Πρωταγόρας, ως δάσκαλος της πολιτικής αρετής, δεν αποφαίνεται κάτι τέτοιο, αλλά αναδεικνύει την αξία της υπέρβασης της φύσης, ώστε να μπορέσει ο ανθρώπινος πολιτισμός να προαχθεί και ο άνθρωπος όχι μόνο να εξασφαλίσει την επιβίωση του αλλά και να ανυψωθεί ως οντότητα.

### Γ1.

Ο Άνυτος, λοιπόν, εξαιτίας της κακής παιδείας του γιου του και της δικής του αχαριστίας ακόμα και τώρα που είναι πεθαμένος έχει αποκτήσει κακή φήμη. Ο Σωκράτης από την άλλη επειδή εξύψωνε/δόξαζε τον εαυτό του στο δικαστήριο, προξενώντας περισσότερο το φθόνο έκανε τους δικαστές να καταδικάσουν τον ίδιο σε θάνατο. Σ' εμένα λοιπόν φαίνεται ότι έχει πετύχει τη μοίρα που αγαπούν οι θεοί.

### Γ2.

Σύμφωνα με το απόσπασμα του Ξενοφώντα από την «Απολογία Σωκράτους», ο Σωκράτης πέτυχε έναν εύκολο θάνατο επιδεικνύοντας όμως παράλληλα ψυχική δύναμη. Την άποψη αυτή ο ιστορικός αιτιολογεί υποστηρίζοντας ότι ο μεγάλος φιλόσοφος, όταν αποφάσισε ότι θα ήταν καλύτερο να πεθάνει παρά να εξακολουθήσει να ζει ακόμα, δεν έδειξε καθόλου δειλία, αλλά με χαρά αποδέχτηκε την θανατική ποινή και πλήρωσε το χρέος του απέναντι στην δικαστική απόφαση. Εξάλλου, ποτέ δεν ήταν αντίθετος σε αυτό που οριζόταν ως αγαθό. Ο Ξενοφώντας τη στάση αυτή του σοφού και γενναίου Σωκράτη την κρίνει ως αξιέπαινη κάθε φορά που την ανακαλεί στη μνήμη του. Τονίζει, τέλος, πως, αν κάποιος έχει συναντήσει ποτέ άνθρωπο τόσο ωφέλιμο σαν τον Σωκράτη, αξίζει και αυτόν να τον θεωρεί μακάριο.

### Γ3.α.

**«ἤμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι· τῶν μὲν γὰρ βίων τὰ χαλεπώτερα»**

### β.

ἔγνω : **γνώθῃ**, ζῆν : **ζῆ**, τὸ τεθνάναι : **τεθνηκώς/τεθνεώς ἴσθῃ**

### Γ4α.

διὰ τὸ μεγαλύνειν : **επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός (ἐναρθρου ἀπαρεμφάτου) τῆς αἰτίας, που προσδιορίζει τὸ ἀπαρέμφατο «ἐποίησε».**

τοῦ ζῆν : **ἐναρθρο ἀπαρέμφατο σε γενική, σε θέση ονοματικού ετερόπτωτου προσδιορισμοῦ ως γενική προσδιοριστικὴ συγκριτικὴ στο «κρεῖττον». (Β' ὅρος σύγκρισης)**

τοῦ ἀνδρὸς : **ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός σε θέση γενικής προσδιοριστικής κτητικής στη λέξη «τὴν σοφίαν και τὴν γενναιότητα».**

ἀξιομακαριστότατον : **κατηγορούμενο στο αντικείμενο «τὸν ἄνδρα» μέσω του συνδετικού ρήματος «νομίζω».**

β. «εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω» : **Η δευτερεύουσα υποθετική (υπόθεση) εκφέρεται με εἰ + οριστική (συνεγένετο) και σε συνδυασμό με το ρήμα της κύριας πρότασης (απόδοση) που βρίσκεται σε οριστική (νομίζω) δημιουργείται ανεξάρτητος υποθετικός λόγος που δηλώνει το πραγματικό.**

**Μετατροπή σε προσδοκώμενο : ἐάν/ἄν/ἦν δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συγγένηται, ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομιῶ.**

### **Σχολιασμός Θεμάτων**

Τα θέματα είναι ελαφρώς μη αναμενόμενα στο διδαγμένο αλλά με σαφήνεια στη διατύπωση και εύκολα διαχειρίσιμα για έναν διαβασμένο μαθητή. Εμπεριέχεται παρατήρηση που δεν έχει εξεταστεί ξανά στις εξετάσεις που απαιτεί κριτική ικανότητα και συνδυαστική γνώση από το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας. Το διδαγμένο έχει παρατηρήσεις διαβαθμισμένης δυσκολίας αλλά σε γενικό πλαίσιο είναι αντάξιο πανελληνίων εξετάσεων.

### **Συγγραφή Απαντήσεων**

**Σκρέκης Λουκάς, Τρουλάκης Μάνος**